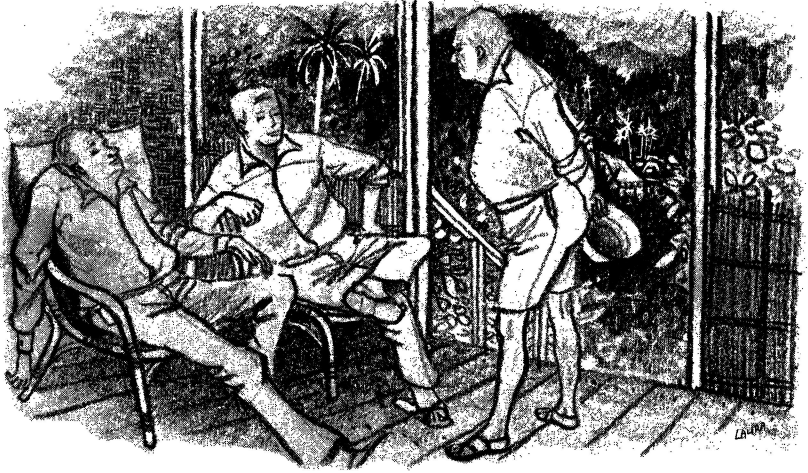

M. A. M. Renes-Boldingh

Zij zagen de ster

NU DE AVOND BEGINT TE VALLEN — EEN LAUWE WINDSTILLE avond, zoals God ze een enkele maal aan het hooggebergte schenkt, na dagen en nachten vol tropisch regengedaver — zetten de drie mannen hun rotanstoelen op het terrasje, een paar schreden van de voorgalerij vandaan.

De jager heeft tevoren het terrein gekeurd. Te vochtig is het niet; niet voor de geoloog, herstellend malariapatiënt; niet voor hemzelf, die graag nog een onbepaald aantal jaartjes mee wil lopen; en niet voor de jonge planter, hun gastheer, die hier geboren en getogen is en dus wel zal weten, wat hij hebben kan in dit land, waar geen land meer achter ligt.

„In orde! Kom maar!” roept de jager met zijn schorre, verdane stem naar binnen. Dan blijft hij talmend staan, terwijl de beide anderen aan de verhuizing beginnen. Men heeft op dit terrasje over een rand van krachtige aloëstekels heen, een wonderbaar uitzicht op 't kloofvormig dal, waar de jonge rijst even nog oplicht tussen rotswand en riviertje. 't Laatste kleurenspeel der zon schijnt grijpbaar dichtbij gekomen. Er zwerft een violette glans los van 't grote kleurenpalet, zoekend langs de hemelbogen, om zich eindelijk vast te hechten aan het oerwoud van de hoogste bergkammen: een dromerig alpengloeien, dat al te spoedig vergaat. De koffiestruiken vlak achter het houten woonhuis stoten hun krachtigste geuren uit. Ergens ritselt een bergbeek tussen kortgehouden alang-alang. Uit het Batakdorpje beneden draagt de stilte ijle, nasale kinderstemmen aan, bekende wijsjes, jaren geleden gegroeid in Europees klimaat, sindsdien overgeplant en welig opgeschoten in gekerstend tropenland.

De jager neemt dit alles in zich op zonder aandoening, nuchter en scherp, als een, die het speuren gewend is. Alleen de grote een-

zaamheid van dit terrasje imponeert hem. Je moet ertegen kunnen, om hier te wonen. Wat hem betreft, de stilte zou hem aan het piekeren brengen en als hij eenmaal aan het piekeren slaat, is 't met hem gedaan. Er is zo'n soort instinct in hem, dat hem waarschuwt.

„'t Kleine plantershuis heeft hem gastvrij opgenomen, toen het noodweer losbrak; 't biedt hem voorlopig onderkomen, ook wanneer straks, bij volslagen duister, opnieuw alle dreigingen van oerwoud en ravijn zullen losbreken.

Hóe ze kunnen losbreken, de jager heeft het ondervonden op zijn tochten door 't eindeloze Sumatraland, dat hij doorkruist heeft van noord naar zuid, van oost naar west. De tijgers van de Lampongs, de krokodillen van de Batang Toroe en de trekkende olifanten van de Gajolanden lokken hem om beurten, een tip van de bevolking doet hem onmiddellijk opbreken. Maar tussen de avonturen in ligt toch telkens weer de stad met z'n twijfelachtige genietingen. De stad, die omklemt en bindt en als geen ander het piekeren verjaagt. Dit bergland echter met zijn wonderlijke sfeer zou 't hem doen! Bruusk draait hij zich om.

„Hoe zit 't, komen jullie nog?" Hij stapt met zijn vraag de bungalow binnen. „Moet ik er weer bij komen?"

„Nee brombeer, blijf gerust waar je bent."

Dan dragen ze ieder hun stoel naar buiten.

De geoloog met 't wankele krachtsvertoon van een herstellend malariapatiënt; hij heeft 't boos te pakken gehad deze keer en de kinine was niet helemaal toereikend. Op hem volgt de olifantjager, 't lichte rotanmeubel met veel branie slingerend aan een even gebogen pink. Als zijn machtig lichaam in kaki, dat armen en benen bloot laat – rossig behaard zijn ze als van een oermens – neerploft in de stoel, kreunt het rotan in al zijn voegen. Een met touw omwonden poot schiet gezapig de verregende aarde in, zodat de jager als door een slang verrast, opveert uit zijn rust, honend en schimpend op dit miserabel oord, waar ze je de nek laten breken.

„Wat doe je hier eigenlijk?" vraagt de gastheer lachend. „Was toch daarginds gebleven, in je bossen! Daar heb je 't licht beter dan hier. Was bij je olifanten gebleven, die je lopen uit te lachen in de rimboe. Stil es! Even luisteren! Je hóórt ze grinniken!"

„Grinnik jij om jezelf, in plaats van om mij. Ik kon je vader

wezen, jongetje, weet je dat wel?"

„Maar je bent 't niet, ouwe brombeer."

„Gelukkig niet. Afijn, 'k zal maar eens een pijp opsteken, al beweer jij dan dat er hier geen muskieten zijn."

De geoloog doet het er zwijgen toe. Hij vouwt zijn opvallend slanke handen tegen elkaar, vinger tegen vinger, en probeert de beweeglijkheid van hun gewrichten. Dat is zo zijn gewoonte, wanneer zijn gedachten langs ongebaande wegen gaan. Hij voelt zich ook nog slap, te slap om aan de nonsens van dit gesprek deel te nemen. Bovendien ergert hij zich grondeloos aan alles, wat hij als onbeschaafd kwalificeert.

Er valt een stilte. En daar er nu van de dag niets meer over is, dat vermag hem tegen te houden, verhaast de nacht zijn sluipende schreden. Van een kort oponthoud aan de oosterkimmen komt hij onverhoeds snel naderbij. Hij bespringt de bergen, werpt zich in de diepe dalen en roept zichzelf tot heerser uit.

Ergens — in de verdrongen verte — moeten nu de stadslichten ontbloeien, een bonte camouflage en veel arms en onschoons. Hier in 't eenzame binnenland, waar iedere kunstgreep verre blijft, vertoont de nacht zijn ware gezicht, zoals het door God is bedoeld. De sawa's langs het riviertje hebben hun laatste glans verloren. Een dikke grauwhuid kruipt tegen de naakte steenwanden omhoog. Als een massieve muur verheft zich links de oerwoudrand, mysterieus, een vestingwal van de vijand, die zich gereedmaakt tot de sprong.

't Allerlaatst leggen de steigerende Barisan-bergen zich ter ruste. Een onzichtbare hand heeft hun alpengloeien weggestreken en gaat voort hun grillige vormen te effenen, zoals een moederhand zich rustgevend legt over de opstandige trekken van het kind, even voor het slapen gaan.

Ergens, uit de werkende schoot der aarde maken zich zwaveldampen los, prikkelend en zuur, met een bijsmaak van dood en verderf.

„Zwavel," constateert de jager met kleine emotie. „Heb je die rommel hier ook al?"

„Een paar kokende bronnen, daarginds," antwoordt de planter met een hoofdbeweging. „Betekenen niet veel."

De stilte heerst opnieuw. De drie mannen verdwijnen erin. Gaan

erin onder. Er is iets beangstigends in deze absolute geluidloze eenzaamheid. Regengedaver lijkt makkelijker te verwerken, hoewel ook dat tot een bange obsessie kan worden.

„Zou er geen tijger... hier...?” weifelt de geoloog, traag om zich heen blikkend. Hij oppert het alleen om zich tegen de stilte te verzetten. De stilte intrigeert hem, daar houdt hij niet van. En zoveel dagen duurt die reeds! Dat die jongen hier ook geen grammofoon heeft met een paar draaglijke platen! Geen geld waar-schijnlijk — armoe troef als je 't goed bekijkt.

„Tijgers?” De planter veert op uit zijn lome rust. „In geen maanden bespeurd. De boel wordt rondom kort gehouden, hè? Ik heb een paar van die lui, ze slaan er met ware wellust op los. Ze zijn hier als de dood voor de matjan. Verleden jaar zeg, toen ik hier kwam! Toen was 't kras. Drie karbouwen — vijftien varkens — zo maar, in enkele dagen. Een ouwe man tenslotte, zo maar van zijn rijstveld weggehaald. Maar ja, hij stond gebukt te wieden, dan durft de matjan wel een mens aan. Daarna kwam de klopjacht. Er zijn er toen drie gevangen, vader, moeder en halfvolwassen jong. De veldpolitie kwam erbij te pas en vervoerde ze op de achterbank van een paar auto's. 't Was geen gezicht! Sindsdien hebben we rust gehad.”

„Zo? Da's anders net zolang als 't duurt.”

De planter haalt de schouders op. Van zijn bergen moet de jager afblijven, ze zijn het wonderland van zijn jeugd.

„Veldpolitie!” snuift de jager minachtend. „Als er weer zo iets op te knappen is, haal je mij er maar bij. Veldpolitie,” herhaalt hij, alsof hij over een schadelijk insect sprak.

Geen der anderen gaat op zijn woorden in. De planter vraagt zich af, welke vreemde soort jalousie de métier hier een rol speelt.

De geoloog speelt met de gedachte om hier voor langere tijd zijn tampat op te slaan. Interessant land hier. En deze jonge kerel zou een waardevolle helper en gids voor hem kunnen zijn. Weet misschien schatten, zonder het zelf te vermoeden!

't Gesprek versterft opnieuw. De stilte wil heersen vanavond. Ze is reeds tot een macht geworden op 't schemerende terras. Ieder gaat, gedoken in zijn stoel, zijn eigen gedachten na, langs zorg- en moeitevolle paden. Er blijven niet veel vrije en vrolijke wegen

over, sinds de mensheid aan zichzelf ontdekt begint te worden; sinds de scheur in 't kunstige bouwwerk zich grijnzend verbreedt; sinds die kloof afgrondampen begint uit te stoten, erger dan ooit de worstelende mensheid hebben bedreigd.

De stilte wint het glorierijk; de planter, de jager, de geoloog, ze onderwerpen zich aan haar macht. Ze dwingt hen af te dalen langs de glibberige levenspaden, die hen hier hebben bijeengebracht. Dieper, steeds dieper dalen ze... tot daar, waar de waarheid woont. Men kan erbij lurken aan een half bestorven pijpje, men kan er zenuwachtig de handen bij bewegen tot ze kraken in hun geledingen, men kan er heimwee bij hebben naar een vroeger, dat met zuiver goud overtogen schijnt... Maar men komt er. Men komt tot de diepte, waar de waarheid woont. De waarheid, die men moet aanzien met grote, verstarrende ogen en angstiger naarmate men scherper moet zien.

Want de waarheid is niet alleen. Naast de waarheid woont de schuld. Onuitwisbare schuld, omdat men niets herroepen kan en niets kan overdoen. Geen daad, zelfs geen in drift gesproken woord. Schuld van de collectieve maatschappij, schuld van de transigerende christenheid, die kwanselt met haar gaven, zeker, zeker! Maar 't allermeest de eigen, persoonlijke schuld, die ieder als een donker geheim in zijn leven meesleept... Schuld, 't onontkoombare monster, dat mensen opeist en verslindt. Dat grote kerels zich doet voelen als een vogeltje, wanneer het de slang ziet naderen. Ze kijken elkaar eens aan, pogend van elkanders gezichten iets te lezen, maar de avond omhult en vervaagt alles. ,, 't Is goed zo.

De laatste bitterheid moet de mens doormaken met zichzelf alleen. Wanneer de zwijgende mensen eenmaal dáár zijn gebracht, waar de waarheid en de schuld wonen, lijkt de stilte verzadigd van arbeid. Als een, die haar taak volbracht heeft, wijkt ze terzijde, om de beurt aan een ander te laten. Zalig, die geloven en belijden, dat deze nieuwe werker God is, die zijn sabbatrust heeft opgegeven, toen in zijn bouwwerk de scheur werd geslagen. God, die werkt, werkt, zonder ophouden, omdat zijn eeuwig welbehagen geen gescheurde en bevlekte schepping verdragen kan. God, die heerleegers van dienstbare geesten heeft, welke Hij gebruikt op zijn tijd en naar zijn wijze!

Klokgelui is er één van.

Er komt klokgelui uit het dal omhoog stijgen. Plotseïng breekt het los, zo absoluut onverwacht in deze verstorven wereld, dat een schok de mannen doorvaart. Vrolijk en vriendelijk klinkt de klok, als een argeloze kinderstem, roepend om Vader. Luider wordt het gelui en doelbewust; 't rijst uit boven de grauwe steenwanden; ,, 't dringt binnen in koffietuin en oerwoud.

't Zoekt de sluimerende Barisan-bergen, ,, 't doorsnijdt de donkere gedachten der drie mannen, dwalend in hun levenswoestijn. Als eenmaal de wijzen in het Oosten, luisteren ze naar de slechts half begrepen oproep.

„Wat krijgen we nou?” informeert de jager bruusk.

„De kerk in Si Patoer luidt,” antwoordt de planter met zachte stem. Als hij het niet-begrijpen der anderen aanvoelt, voegt hij eraan toe: „Over een half uur is 't kerkdienst in 't dal.” En na een kleine aarzeling: „'t Is namelijk de vierentwintigste, kerstavond. En de mensen beneden zijn christenen, die kerstfeest vieren in hun kerk.”

De duisternis verbergt zijn smal lachje, dat hulpeloos en bitter is tegelijk. „De mensen beneden zijn christenen. En wij... wij..., die de voorrang hadden... die de Boodschap hier gebracht hebben... wij, wat zijn wij? Zij, die hier bij me zitten en die 't allereerste begin van de weg tot God niet meer kennen! En ikzelf... die ook vergeten kon, dat Kerstmis voor de deur staat!”

Kerstmis! Kerstmis! En een hart, dat vergeten kon! En een wereld, die eraan gewoon is geraakt, bij surrogaten te leven! Die de surrogaten verkiest, omdat het gewillige afgoden zijn, welke men terzij kan stellen, zodra men er genoeg van heeft!

Kerstmis! Toch Kerstmis! Gods grote, lichtende mijlpaal, die aan 't eind van het jaar oprijst uit 't aardedonker.

De klokkestem gaat voort met zingen. Helder, vrolijk, bevrijdend. Men moet luisteren, of men wil of niet. Men moet het toestaan, dat lang vergeten dingen, door vroegere levenswinden aangewaaid, op de cadans der klokketoren terugkeren.

Kerstmis! Hoe was het ook weer, dat oude uit langervlogen tijd! Zó was 't, zeggen de klokketonen. Luister jager, luister; het ontcijferen is zo moeilijk niet, hier in de stilte.

„Stille nacht, heilige nacht”. Een moeder zong het bij een boom

vol licht. Een moeder, die van de feestdagen maken wilde, wat ze kon. Die glimlachend doorzette, ook toen alle winden haar tegen waren. O, de geheimnisvolle wetende moederglimlach! Wat op aarde is er met haar te vergelijken? Uit het graf van jarenlange vergetelheid rijst ze triomfantelijk op en de moederstem volgt, roepend, zoekend tussen de bergen van zorg en schuld. Zoekend haar jongen, die ze eenmaal bezwoer God en zijn feesten niet te vergeten. „Stille nacht, heilige nacht... Weet je 't nog? We hebben het samen gezongen.”

De jager schudt zijn verweerde kop. Hij schaamt zich en voelt zich machteloos die schaamte weg te brullen.

„Luister planter! Luister!” zingt verder de klok. „Zo was het. Weet je nog? „En zij baarde haar eerstgeboren zoon en wond Hem in doeken en legde Hem in een kribbe, omdat voor hen geen plaats was in de herberg.”

Een vader las het voor de verzamelde huisgemeente, hier, in ditzelfde land; langzaam las hij, met eeuwigheids-ontroering, omdat de komst van Christus in het vlees voor hem het allergrootste was geworden. Alsof hem een schilderij voor ogen wordt gehouden, zo scherp ziet de planter het tafereeltje voor zich van blank en bruin om het opengeslagen Woord. Ook zichzelf ziet hij erbij, maar 't is hem te moede, alsof het in een vorig leven is gebeurd.

„En nu, luister, geoloog, zwerver langs zoveel verborgen paden! Ere zij God in den hoge.”

Was het niet zo? Eenvoudigen van hart jubelden het bij trom en fluit op een verregend marktplein, aangestaard door een eindelijk stil geworden menigte. Een jonge student stapte haastig voorbij, hij wilde geen deel aan deze dingen hebben, hij stond erboven. Hij was ook muzikaal en de trom sloeg te luid en de fluit maakte een valse uithaal. Hij merkte er niets van, dat een onooglijk klein zaadje zijn hart binnendrong, om eenmaal in een tropennacht te ontkiemen.

Verder luidt de klok. 't Is wel zeker, dat de bruine man daar beneden op zeer krachtige wijze zijn Heer en Meester wil dienen. Wat deert hem het woeden der verre volken en het falen van hun stemmen! Gods mijlpaal staat vlak voor hem, in een zee van hemels licht. Gods licht schijnt in dit land, dat eeuwenlang de uiterste consequenties van duisternis en geestenheerschappij ge-

dragen heeft. Maar Christus is gekomen en heeft hier zijn Rijk gevestigd. Dit moet aan allen verkondigd worden. Ook aan hen, die verre zijn. In de hoogste bergnederzettingen, in de diepste kloofdalen, in de schuilhutten van houthakkers en woudlopers.

Kerstmis! „Ari Hatoetóeboe ni Toehánta!”

„De geboortedag van onze Heer! Kom! Komt! Komt!”

„Merkwaardig,” zegt de geoloog, omdat hij per se iets wil zeggen; ’t klinkt te geaffecteerd, om waar te zijn.

„Asjemenou,” roept verbaasd de jager in zijn eigen spraakgebruik.

„Moet je kijken, de mensen komen al!” waarschuwt de gastheer vrolijk. Hij voelt zich als een gids, die eindelijk de lang verbeide waardering gaat vinden voor het schoon van zijn land. „Kijk dan! Daar... en daar... en daar! Is ’t niet fantastisch?”

„Fantastisch,” beaamt de geoloog. En de jager zegt weer: „Asjemenou!” Ditmaal met de bijklank van een zucht.

Langs de onwaarschijnlijkste bergpaadjes dalen de draagbare lichtjes af naar het roepende dal. Slingerend onder ’t gaan, verdwijnend soms achter steenklompen, maar niettemin doelbewust naderkomend. Enkelingen zijn er en groepjes. Rode en gele. Verstralende elektrische, gaven van de nieuwe tijd, die als een bandjir over tropenland zijn uitgegoten; en ook bescheiden olievlammetjes, even slechts levend, in een oeroude scheepsplantaarn van wijlen „de kompanie”. Nu en dan doorbreekt een roepende stem met ijl geluid de stilte. Dan weet men voor een ogenblik, dat er een ommekeer van mensen is en niet van mysterieuze dwaallichten. De paden zijn glibberig na zware regenval, en groot en klein, jong en zeer oud, zelfs blinden en lammen zijn vanavond op weg gegaan om Gods overwinning te vieren. Bovendien loert op de achtergrond van aller denken nog de tijgervrees, bij velen gemengd met de vrees voor de geesten, die hun strijd om ’t bestaan nog lang niet hebben opgegeven. In nachten als deze vooral, is het zaak dicht bij elkaar te blijven en het onderling contact niet te vergeten.

„Kerstavond... komen al die mensen kerstavond vieren?” vraagt de geoloog. Er klinkt ongelooft in zijn stem. Ook verbazing. Ook heimwee.

Wie bij de waarheid en de schuld hebben verwijld, krijgen heimwee naar de volmaakte barmhartigheid, die verzoening betekent.

Want er is geen mensenkind op deze wereld, dat de duisternis-zonder-meer als einddoel kan aanvaarden. Er moet een opgang zijn... een terugkeer tot het verloren en verspeelde Licht.

Er moet een thuiskomst zijn! Waar echter... wáár?

Eindelijk houdt het klokgelui op. Een laatste toon blijft zweven tussen bergwand en oerwoud. Een roep. Een waarschuwing. Maar ook die toon versterft. De duisternis echter gaat nog voort lichtjes aan te dragen. Wie had zoveel menselijk leven vermoed in deze nachtelijke wereld! 't Wordt een kinderlijke sensatie van de drie wijzen, om ze te tellen, om er telkens meer te ontdekken.

„Vijfentwintig! Hoor, nu zingen ze ook!”

„En daar, om die hoek! Zesentwintig!”

„'k Wed, dat we de dertig nog halen, zeg!”

„O, veel meer,” zegt de planter niet zonder trots.

„Tjonge, wat een ijver, je zou toch zeggen! Verbeelden die mensen zich nou, dat ze naar Bethlehem gaan? Haast, om naar Bethlehem te komen!”

De mop van de jager blijft eenzaam staan, tot hoon van zichzelf en van die hem lanceerde.

Maar God de Heer maakt zich zelfs van deze los daarheen geworpen, distelige woorden, een dienstknecht.

„Naar Bethlehem,” herhaalt de planter verbaasd.

„Bethlehem!” Woord van heimwee voor allen, die rond kersttijd dwalen in hun levenswoestijn.

„En zij kwamen... met haast... naar Bethlehem en vonden daar...”

Maar hoe, wanneer men de weg niet meer weet? Hoe, wanneer men de opgang verspeeld heeft? Wanneer men het heilig Kind vergeten, weggebrald, weggestuurd heeft van zijn levensdeur?

Voor de planter is het plotseling een zaak van 't allergrootste gewicht, om in Bethlehem te komen.

„En de ster ging hun voor”; zo staat het in 't oude Boek van God. Onwillekeurig zoeken zijn ogen omhoog, naar de nu geheel duister geworden hemel.

„Daar is de ster!” roept hij, met een vreemde vreugde in zijn stem. Zijn hand wijst vooruit, boven de bergkam.

„De ster? Die óók nog? Waar?”

„Ginds! Boven de Merapi!”

Rotanstoelen kraken. Lichamen wenden zich, teneinde het wonder te kunnen zien. Waar zo'n volslagen gebrek aan sensatie is, kan men immers zelfs een ster met vreugde begroeten!

„Waarachtig, dat is 'em!” Er is meer verbazing in de stem van de jager, dan hij zou willen bekennen. Verbazing, die aan eerbied grenst.

De reeds hoog opgetrokken wolken zijn vaneengeweken. De zee-wind, die in de avond verkoeling pleegt te brengen, kan zijn krachten erop beproefd hebben. De snijdende bergwind kan uit zijn verborgen spelonken zijn uitgeschoten naar het wolkendek. Zalig alweer zij, die geloven, dat God de Heer al deze dingen regeert en gebruikt in zijn dienst.

De ster is er! Dè ster! Hij schittert tegen peilloos zwarte achtergrond en honderdvoudig zijn z'n glanzen in de vochtige atmosfeer. Een bode uit lang verborgen gebieden. Een gekristalliseerd eeuwigheidslied. Misschien is het Sirius, losgezien van zijn groep; misschien is 't de een of andere machtige planeet. Misschien is 't ook alleen maar het Wonder. Voor het Wonder is er plaats in een avond als deze, waarin de woestijn weergalmt van de roep der verdwaalden.

„Dat is 'em!” De jager zegt het nog eens en er is peinzing in zijn stem. Het wonder, dat Bethlehem heet, heeft hem aangegrepen. Hij komt er niet meer los van. En dan ineens, zachter, vragend als een kind, dat op een verrassing hoopt: „En als er nou toch eens iets van waar was, hè?”

De vraag groeit snel. Een wonderzaadje, achteloos daarheen geworpen en zie, het wordt een boom. Een wonderkind, spelend neergezet op het terrasje en zie, het wordt een man. De vierde Man op het terras, die niet aflaat antwoord te eisen.

„Als er nou eens iets van waar was!”

„Waarvan? Van al die oude verhalen, meen je? Nou ja, en wat dan nog! Wat mij betreft is er iets van waar. Waarom niet! Er gebeuren zoveel merkwaardige dingen op de wereld.”

't Is de geoloog, die het zegt, en wat zijn studie betreft, kan hij het weten. Maar hij spreekt verder, puttend uit de diepte, waarin zijn gedachten voor anker zijn gegaan. „Trouwens aan de zaak van vandaag verandert het niet veel. Een stukje poëzie tussen veel beroerdigheid. Wat heb ik daaraan? Met mijn zieke body, die ik

toch nog niet afdanken wil, met de hele...'' Hij zwijgt plotseling, maar even later komt er nog, als de echo van een droef gedicht: „Wat heb ik eraan! Wat hebben we allemaal aan een sprookje dat, zeg, tweeduizend jaar geleden is opgevoerd? Wat heb ik aan een schilderstuk, dat als antiquiteit in een museum is opgeborgen?'' De klacht van een wereld in uiterste nood. De roep van stervende handen, opgestoken uit nachtdonkere oceaan.

Van de spreker kijkt de jonge planter naar de ster. En dan vliegt hij het strijdperk in, met volle vaart en open vizier. Hij wil verdedigen het schoonste bezit der mensheid. Een Sterke wenkt en hij volgt. De struikelende gang van moeizaam vertolkte gedachten moet zijn wapen zijn.

„Als je het verhaal van Bethlehem aanvaardt,’’ zegt hij, „als je dus aanneemt, dat de bijbel daarin niet liegt, waarom zou dan de rest wel liegen? Een boek, dat niet logisch in elkaar zit, blijft niet zoveel duizend jaar bestaan en gelezen. Er zijn toch ook nog mensen, die erbij leven en sterven durven. Voor wie Christus de Enige is, die vaststaat, niet als een goed mens uit de geschiedenis, maar als degene, die leeft en nog steeds zijn woorden waar maakt. Mijn vader geloofde zo. Mijn moeder ook. Daar, beneden in het dal, ook. En ze leven met meer vreugde dan wij.’’

In de stilte, die volgt, probeert hij haastig zijn aanstormende gedachten te ordenen. De zekerheid van de levende Christus golft als een overgrote vreugde door hem heen. Hij voelt zich mateloos rijk en wil zijn bezit verdedigen. Hij voelt zich machtig solidair met zijn voorgeslacht, met de kerstfeestvierende gemeente, met de ganse christenheid op aarde, die nu de gang naar Bethlehem maakt.

Zie, de ster schittert, er is gezang in de lucht en geruis van engelenwieken. Jezus is geboren en de wijzen horen de roep.

„Ja,’’ zegt een peinzende stem. „’t Een en dan ook ’t ander. Dat is logisch.’’

„Of helemaal niets.’’

„Nee.’’

„’t Een en ook het ander,’’ begint de planter weer. „Weet je wat dat inhoudt? Dat houdt in, dat het Kind van Bethlehem Mens is geworden. De Mens van Nazareth en Jeruzalem. Dat Hij gekruisigd is en overwonnen heeft. Dat Hij is opgestaan en leeft. Ook nu,

in onze tijd. Anders dan vroeger, onaantastbaar. Maar toch dezelfde. Laat ik zeggen: met interesse in de mensheid. In jullie. En in mij."

Er komt geen antwoord. De lichtjes langs de bergpaden zijn uitgevonkt; de zoekenden zijn thuisgekomen en zien het grote Licht. Er klinkt kerkgezag omhoog. De wijzen luisteren ernaar. Hun luisteren is een vraag die een zéker antwoord verbeidt. De jager heeft een hand voor de ogen geslagen, de vingers van de geoloog hebben rust gevonden. De jonge planter ziet nog steeds met starende blik naar de wonderster onhoog. Een diepe glimlach ligt in zijn ogen. Van hun drieën heeft hij de grootste dingen beleefd: de glorieuze opstanding van wat in hem reeds lang verstorven scheen.

„Zo lief heeft God de wereld gehad," zegt hij met schromende stem. „Kom, laten we binnen het geboorteverhaal gaan lezen, ik heb een bijbel."

„Ja, 't wordt ook wat kil," zegt een stem, alsof hij poogt een verontschuldiging te zoeken.

„Man, je malaria!" waarschuwt de jager.

„Gaat u maar naar binnen, ik breng de stoelen wel mee."

Er is niemand, die protesteert.

Ze gaan ieder huns weegs, die avond, die nacht, de volgende dagen.

't Eerst breekt de olifantjager op. Over de gemiste wildsporen praat hij niet meer. In plaats daarvan heeft hij zich een gezinnetje aan de kampongrand herinnerd. Zijn kinderen, die hem ondanks alles, gaarne zien. De kleine bruine vrouw, die nimmer verwijt. Hij wil hun een verrassing bereiden. Flauw leeft in hem de voldoening, dat dit het eerste is, wat Hij, die de ster liet schijnen, van hem vraagt.

Daarna wordt de geoloog afgehaald door een paar leden van zijn staf. Hij is een zwijgzame gast op de driehonderd kilometer lange autorit. In gedachten schrijft hij een paar brieven, die verzoening teweeg kunnen brengen met haar, die hij in eenzaamheid heeft achtergelaten. Ook hij voelt, dat dit de stap is, die de Sterrenheld van hem vraagt.

De jonge planter blijft alleen achter in zijn geurende, bruisende, ruisende wildernis. Hij opent zijn bijbel opnieuw en 't wil hem

toeschijnen, dat het mysterie van de vreugdeloze maatschappij niet zo beklemmend meer is. Er is een uitweg uit de doolhof. Er is een Hand, die bestuurt. Zijn bijbel krijgt opnieuw een plaats in de schamele blokhut. Een ereplaats in zijn leven krijgt het houten kerkje in het dal.

De wijzen hebben de ster gezien en het Kindeke liet zich vinden.
Ere zij God in den hoge.